

Helsinki 4.4.2016

Dnro 730/5/16

Sisäministeriö
kirjaamo@intermin.fi

Tiedoksi:
tapio.puurunen@intermin.fi

LAUSUNTO

Sisäministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoa luonnoksesta hallituksen esityksestä sisäministeriön hallinnonalan kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi. Lausunnon antamiselle on annettu lisäaikaa 4.4.2016 saakka.

Rajoitan tarkasteluni luonnoksen poliisia koskeviin osiin. Liitän kuitenkin oheen jäljennöksen apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin puolustusministeriölle 9.3.2016 antamasta lausunnosta, joka koski sisäministeriön lausuntopyynnössä mainittua puolustusministeriössä valmisteltua samaa aihepiiriä koskevaa esitysluonnosta (PLM003:00/2016). Erityisesti tuon esiin seikkoja, joilla katson olevan merkitystä laillisuusvalvonnan näkökulmasta.

Ensinnäkin totean, että puheena oleva lainsäädäntöhanke on hyvin perusteltu. Kansainvälisen yhteistyön voi arvioida lisääntyvän ja sen tarkempi sääntely on tarpeen.

Pidän tärkeänä, että kansainvälistä toimintaa koskevat päätökset ja toimenpiteet tehdään aina kirjallisena. Vain poikkeuksellisissa tilanteissa tulisi sallia suullinen päätöksenteko ja tällöinkin päätös tulisi kirjata mahdollisimman pian jälkikäteen. Samoin olisi perusteltua, että vähintään asetuksen tasolla säädettäisiin, mitä kansainvälisen avun antamista tai vastaanottamista koskevien päätöksien/sopimusten tulisi sisältää. Tämä ei kaikkien päätösten/sopimusten osalta täytyne vielä ehdotetulla sääntelyllä. Mallia voisi hakea ns. Prüm-täytäntöönpanoasetuksen 17 artiklan 3 kohdasta. Kirjaamisen tulisi ulottua esimerkiksi myös niihin päätöksiin, joita pidättämiseen oikeutettu virkamies tekisi oikeudesta kantaa asetta tai muuta voimakäyttövälinettä ja päätöksiin, joita poliisimies tekee ehdotetun 9 luvun 9d §:n 1 momentin nojalla.

Kirjaaminen olisi tärkeää ensinnäkin, jotta voitaisiin pienentää väärinkäsitysten riskiä. Kun on kysymys kansainvälisestä yhteistyöstä esimerkiksi jo kieliongelmat ja lainsäädännön erilaisuudet voivat altistaa toimintaa erilaisille virheille.

Toiseksi kirjaaminen on perusteltua, jotta toiminnan jälkikäteinen arviointi voidaan tehdä asianmukaisesti.

Käsitykseni mukaan Poliisihallituksen tulisi jo ehdotetun 9 luvun 9a §:n 1 ja 4 momenttien tarkoittamissa tilanteissa ilmoittaa sisäministeriölle jo asian vireille tulosta. Näin jo siksi, että ministeriö voisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa arvioida, olisiko kyse sellaisesta tapauksesta, jossa sen tulisi itse tehdä päätös.

Säädöstasolla tulisi mielestäni käsitellä myös kysymystä siitä, miten varmistetaan se, että ulkomaiset virkamiehet Suomessa ja toisaalta suomalaiset virkamiehet ulkomailla tarkasti tietävät toimivaltuutensa. Olisi esimerkiksi mahdollista säätää tätä koskeva "varmistamisvelvollisuus" Suomen viranomaisille. Suomen osalta tämä toteutuu käytännössä osin sen kautta, että kansainvälisiin tehtäviin lähetettäisiin ensisijaisesti sellaisia poliisimiehiä, joilla on muun muassa tehtävien edellyttämä kielitaito ja muut taidot. Asiasta voisi myös säätää laissa (verrokkina esitutkintalain 4 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille).

Vieraan valtion virkapuvussa olevan virkamiehen toimenpiteiden kohteeksi voi Suomessa joutua myös niin, ettei paikalla ole suomalaista virkamiestä (vaikka tämä pääsääntö onkin). Tällainen tilanne voi olla hyvinkin hämmentävä. Ehdotetun poliisilain 9 luvun 9h §:n mukaan Poliisihallitus voi antaa toisen valtion virkamiehelle valtuuskirjan, jonka perusteella sivullisetkin voisivat varmistua toisen valtion virkamiehen toimivan Suomessa Poliisihallituksen päätöksen nojalla. Käsitykseni mukaan tulisi säätää, että tällainen valtuuskirja tulisi lähtökohtaisesti aina antaa, ellei tilanteen kiireellisyys välttämättä muuta vaadi. Samoin olisi perusteltua, että jos paikalla ei ole suomalaista virkamiestä, tulisi ulkomaisen virkamiehen aina selvittää virkatoimen kohteeksi joutuvalle henkilölle, mihin hänen toimivaltansa perustuu.

Yksityiskohtana totean, että ehdotetun 9 luvun 9 c §:n maininta "2 momentista" lienee kirjoitusvirhe.

Lopuksi otan esille kysymyksen oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan ulottuvuudesta Suomessa toimiviin ulkomaisiin virkamiehiin nähden. Selvää on, että kun on kyse epäilystä (virka)rikoksesta, ulkomaisten virkamiesten toiminta Suomessa kuuluu oikeusasiamiehen valvontavaltaan. Se, että he ovat virkamiesoikeudellisesti oman maansa lainsäädännön alaisia, ei kaventane oikeusasiamiehelle perustuslain 109 §:n mukaan kuuluvaa toimivaltaa valvoa, että muun muassa virkamiehet ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Pitäisin kuitenkin toivottavana, että lainsäädä-

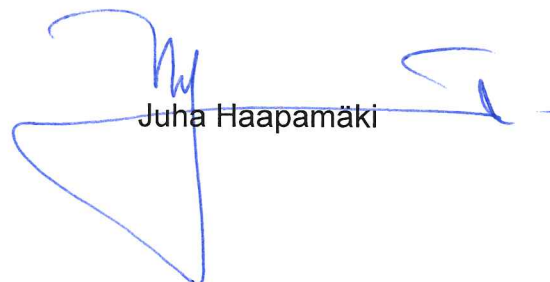
täjä ottaisi tähän kysymykseen nimenomaisesti kantaa, jotta kenellekään ei jäisi asiasta epäselvyyttä.

Apulaisoikeusasiamies

Jussi Pajuoja

Esittelijäneuvos

Juha Haapamäki